

POSTANOWIENIE

Dnia 13 grudnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Ryński (przewodniczący)

SSN Piotr Mirek (sprawozdawca)

SSN Eugeniusz Wildowicz

Protokolant Katarzyna Wojnicka

przy udziale Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego Naczelnej Rady Adwokackiej
Przemysława Rosatiego,

w sprawie **adwokata B.S.**,

obwinionego z § 8, § 64 Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu oraz §
18 Obwieszczenia Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej z dnia 29 października
2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu „O doskonaleniu zawodowym
adwokatów” w zw. z § 63 Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu w
zw. z art. 80 Prawa o adwokaturze

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 1 grudnia 2016 r.

kasacji, wniesionej przez obrońcę obwinionego,

od orzeczenia Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Adwokatury z dnia 21 maja 2016
r., sygn. akt WSD .../15,

utrzymującego w mocy orzeczenie Sądu Dyscyplinarnego Izby Adwokackiej w [...] z
dnia 27 maja 2015 r., sygn. akt SD .../15,

1. oddala kasację,

**2. zryczałtowanymi kosztami sądowymi postępowania
kasacyjnego w kwocie 20 (dwudziestu) złotych obciąża
obwinionego.**

UZASADNIENIE

Sąd Dyscyplinarny Izby Adwokackiej w [...], orzeczeniem z dnia 27 maja 2015 r., SD .../15, uznał adwokata B.S. za winnego przewinienia dyscyplinarnego z § 8 oraz § 64 Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu oraz § 18 Obwieszczenia Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej z dnia 29 października 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu „O doskonaleniu zawodowym adwokatów” w zw. z § 63 Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu w zw. z art. 80 prawa o adwokaturze, polegającego na tym, że wbrew ciążącemu na nim obowiązkowi, nie zrealizował wymaganego szkolenia zawodowego w 2013 r. oraz w przewidzianym terminie do końca lutego 2014 r. nie złożył sprawozdania z wykonania tego obowiązku i za to na podstawie art. 81 ust 1 pkt 1 ustawy - Prawo o adwokaturze wymierzył mu karę upomnienia, obciążając kosztami postępowania dyscyplinarnego.

Odwołanie od tego orzeczenia wniósł obwiniony. Zarzucając mu naruszenie przepisów prawa materialnego, a to: § 8 Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu, przez uznanie, iż może on stanowić samodzielny podstawę odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz art. 80 ustawy – Prawo o adwokaturze, poprzez pominięcie tego przepisu jako podstawy kwalifikacji prawnej zarzucanego obwinionemu czynu, co skutkowało błędną kwalifikacją prawną i brakiem oparcia odpowiedzialności represyjnej względem obwinionego o przepis rangi ustawowej, wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia przez uniewinnienie go od przypisanego mu czynu, ewentualnie o uchylenie tego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Wyższy Sąd Dyscyplinarny Adwokatury, orzeczeniem z dnia 21 maja 2016 r., WSD .../15, zaskarżone orzeczenie utrzymał w mocy, obciążając obwinionego kosztami postępowania odwoławczego.

Kasację od tego orzeczenia wywiódł obrońca obwinionego zarzucając mu rażące naruszenie przepisów prawa, a to:

– art. 80 ustawy – Prawo o adwokaturze w zw. z § 8 oraz § 64 Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu oraz § 18 Obwieszczenia Prezydium NRA z dnia 29 października 2013 r. w zw. z § 63 Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu, poprzez nieprawidłowe przyjęcie, iż uregulowania zawarte w Zbiorze Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu oraz uchwały Prezydium NRA

stanowią samoistną materialnoprawną podstawę odpowiedzialności dyscyplinarnej o charakterze represyjnym, w sytuacji gdy w żadnym przepisie ustawy – Prawo o adwokaturze nie nałożono na adwokata obowiązku uczestnictwa w szkoleniach zawodowych, którego naruszenie rodziłoby odpowiedzialność dyscyplinarną,

– art. 3 ust 4, art. 44 ust 1, art. 58 pkt 12 lit. m prawa o adwokaturze w zw. z art. 31 ust 3 Konstytucji RP poprzez nieprawidłowe przyjęcie, iż organy adwokatury mogą w drodze uchwał, bez podstawy ustawowej, nakładać na adwokata obowiązki, których naruszenie rodzi odpowiedzialność dyscyplinarną, w sytuacji gdy przepisy Konstytucji RP zakazują zmuszania kogokolwiek do zachowań, których ustawa, jako najważniejsze po Konstytucji źródło powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej (art. 87 ust 1 Konstytucji), mu nie nakazuje,

– art. 80 w zw. z art. 44 oraz art. 58 pkt 12 lit. m prawa o adwokaturze w poprzez nieprawidłowe przyjęcie, iż ogólne uprawnienie organów adwokatury do uchwalania zasad etyki adwokata oraz upoważnienie dla NRA do koordynowania doskonalenia zawodowego adwokatów należy uznać za źródła normy kompetencyjnej, z której wynika prawo nakładania na adwokatów przez organy samorządowe obowiązków obwarowanych odpowiedzialnością dyscyplinarną, w sytuacji gdy Zbiór Zasad Etyki i Godności Zawodu oraz uchwały NRA o doskonaleniu zawodowym adwokatów należy postrzegać jako ewidentne, pozbawione podstawy ustawowej rozszerzenie katalogu powinności ciążących na adwokatach, natomiast art. 80 prawa o adwokaturze, stanowiący podstawę odpowiedzialności dyscyplinarnej ma charakter blankietowy, a więc samodzielnie nie pozwala na ustalenie, czy określone zachowanie wypełnia ustawowe znamiona przewinienia dyscyplinarnego.

W konkluzji kasacji skarżący wniósł o uchylenie orzeczeń sądów dyscyplinarnych obu instancji i uniewinnienie obwinionego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja obrońcy obwinionego jest bezzasadna. Nie ulega jakiegokolwiek wątpliwości, że wykonywanie wszystkich zawodów prawniczych, w tym również zawodu adwokata musi łączyć się ze stałym uzupełnianiem wiedzy. Już tylko sama dynamika zmian przepisów, wprowadzanie nowych regulacji i instytucji prawnych nie pozwala osobie chcącej prawidłowo wykonywać swój zawód na zaprzestanie

doskonalenia zawodowego i zwłokę w aktualizowaniu znajomości przepisów prawa, orzecznictwa, literatury przedmiotu. Problem, który należy rozstrzygnąć rozpoznając kasację obrońcy obwinionego wymaga udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy adwokatura może obligować swoich członków do doskonalenia zawodowego w sposób określony przez jej organy samorządowe pod groźbą odpowiedzialności dyscyplinarnej. Na pytanie to należy odpowiedzieć twierdząco.

Przechodząc do meritum, zwrócić trzeba na wstępie uwagę na dwie kwestie, które należało mieć w polu widzenia przy orzekaniu w niniejszej sprawie.

Pierwsza z nich to stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 października 2014 r., SDI 32/14., będącym punktem odniesienia dla obwinionego. Zgodnie z zapatrywaniem wyrażonym w tym orzeczeniu, przepisy ustawy o radcach prawnych nie dawały podstaw organom ich samorządu zawodowego do nakładania na radcę prawnego obowiązku szkolenia zawodowego, obwarowanego sankcją dyscyplinarną. Orzeczenie to nie może determinować rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie, gdyż z jednej strony nie zostało oparte na przepisach regulujących wykonywanie zawodu adwokata, z drugiej zaś, trudno w pełni podzielić wszystkie wyrażone w nim poglądy. Zauważyć też trzeba, że pomimo znaczących podobieństw unormowań zawartych w ustawie o radcach prawnych i ustawie – Prawo o adwokaturze, przed wejściem w życie ustawy z dnia 7 listopada 2014 r. o zmianie ustawy - Prawo o adwokaturze oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2014 r. poz. 1778), a więc na chwilę orzekania przez Sąd Najwyższy w sprawie SDI 32/14, ustawy te różniły się w istotnym z punktu widzenia odpowiedzialności dyscyplinarnej aspekcie, a mianowicie inaczej definiowały pojęcie przewinienia dyscyplinarnego. Zgodnie z brzmieniem art. 64 ustawy o radcach prawnych, radca prawny podlegał odpowiedzialności dyscyplinarnej za zawinione, nienależyte wykonywanie zawodu oraz czyny sprzeczne ze ślubowaniem radcowskim lub z zasadami etyki radcy prawnego. Adwokat natomiast w myśl art. 80 prawa o adwokaturze odpowiadał za postępowanie sprzeczne z prawem, zasadami etyki lub godności zawodu bądź za naruszenie swych obowiązków zawodowych. Bez wątplenia naruszenie obowiązków zawodowych nie jest pojęciem tożsamym znaczeniowo z nienależytym wykonywaniem zawodu.

Druga wymagająca dostrzeżenia kwestia to zmiany normatywne w obszarze dotyczącym przedmiotu skargi kasacyjnej. Ustawodawca – starając się niejako zniwelować skutki wymienionego wcześniej wyroku Sądu Najwyższego – ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2015 r. poz. 1255) znowelizował zarówno ustawę o radcach prawnych, jak i prawo o adwokaturze, wymieniając w zakresach działania Krajowej Rady Radców Prawnych (art. 60 pkt 8 lit. h) i Naczelnej Rady Adwokackiej (art. 58 pkt 12 lit. m) możliwość uchwalania regulaminów dotyczących dopełnienia obowiązku zawodowego radców prawnych/adwokatów w zakresie doskonalenia zawodowego i uprawnień organów samorządu służących zapewnieniu przestrzegania tego obowiązku przez członków obu grup zawodowych. Wbrew dowolnie postawionej w kasacji tezie, że treści znowelizowanego przepisu art. 58 pkt 12 lit. m nie można uznać za źródło normy kompetencyjnej, z której wynika prawo do nakładania na adwokatów przez organy samorządowe obowiązków obwarowanych odpowiedzialnością dyscyplinarną, wydaje się, iż obecne brzmienie przepisów prawa o adwokaturze nie powinno budzić żadnych wątpliwości interpretacyjnych co do istnienia takiego obowiązku. Z uwagi na czas popełnienia przewinienia przypisanego obwinionemu, rozstrzygnięcie sprawy wymaga również ustalenia, czy przed wejściem w życie wymienionej wyżej ustawy, prawo o adwokaturze nakładało na adwokatów obowiązek doskonalenia zawodowego pod groźbą sankcji dyscyplinarnych i uprawniało samorząd adwokacki do regulowania tej materii – inaczej mówiąc, czy nowelizacja z 2015 r. dała organom samorządu uprawnienia, których wcześniej nie posiadały, czy też nie zmieniła niczego w dotychczasowym stanie prawnym, a charakter użytego przez ustawodawcę sformułowania „dopełnienie obowiązku” dowodzi dwóch rzeczy, a mianowicie tego, że obowiązek doskonalenia zawodowego ciążył wcześniej na adwokatach, i że doskonalenie zawodowe należało do obowiązku zawodowego adwokata.

Analiza całokształtu unormowań dotyczących wykonywania zawodu adwokata musi prowadzić do wniosku, że uchylenie się adwokata od realizacji obowiązku doskonalenia zawodowego, w sposób określony przez właściwy organ samorządu zawodowego może stanowić przewinienie dyscyplinarne, o którym mowa w art. 80 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze i mogło je

stanowić również w stanie prawnym obowiązującym przed wejściem w życie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2015 r. poz. 1255).

Nie ulega wątpliwości, że oceniając zarzucane obwinionemu zachowanie na poziomie prawa wewnętrznego – samorządowego adwokatury, trzeba stwierdzić, iż adwokat B. S. nie zrealizował obowiązku nałożonego na niego przez naczelny organ samorządu zawodowego. Zgodnie z postanowieniami zawartymi w Kodeks Etyki Adwokackiej do obowiązków adwokata należy min. stałe podnoszenie kwalifikacji zawodowych i dążenie do utrzymania wysokiej sprawności zawodowej (§ 8), stosowanie się do obowiązujących uchwał i innych decyzji władz adwokatury (§ 63), udzielanie władzom adwokatury żądanych wyjaśnień w określonym terminie (§ 64). W myśl natomiast uchwały Naczelnej Rady Adwokackiej nr 57/2011 z dnia 19 listopada 2011 r. „O doskonaleniu zawodowym adwokatów” (w brzmieniu obowiązującym w czasie przewinienia dyscyplinarnego) adwokat powinien spełniać obowiązek doskonalenia zawodowego poprzez uczestnictwo w szkoleniach zawodowych organizowanych przez samorząd zawodowy adwokatury, udział w szkoleniach, seminariach, konferencjach lub wykładach organizowanych przez inne instytucje, niż samorząd zawodowy adwokatury, samokształcenie, które wyraża się bądź w przygotowaniu i publikacji opracowania o charakterze naukowym oraz publicystyczno-prawnym, bądź w przygotowaniu i przeprowadzeniu wystąpienia w ramach wymienionych wcześniej form szkolenia (§ 4), a także do końca lutego każdego roku, złożyć sprawozdanie o wykonaniu obowiązku doskonalenia w poprzednim roku kalendarzowym (§ 18).

Ma oczywiście rację skarżący, podnosząc, że wskazane wyżej przepisy regulacji korporacyjnych nie mogą stanowić samodzielnej podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej, gdyż ta musi mieć oparcie w przepisie rangi ustawowej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 2010 r., SDI 12/10, OSNKW 2011/3/15). Rzecz jednak w tym, że obowiązek doskonalenia zawodowego adwokata jest obowiązkiem ustawowym. Określanie przez organy samorządu adwokackiego sposobu realizacji i egzekwowania tego obowiązku ma umocowanie ustawowe, a zatem wbrew twierdzeniom skarżącego w niczym nie narusza konstytucyjnych praw obwinionego.

Prawdą jest, że w ustawie - Prawo o adwokaturze brak przepisu, zawierającego adresowany bezpośrednio do adwokata nakaz stałego podnoszenia kwalifikacji, w tym udziału w szkoleniach, a więc rozwiązania znanego z szeregu innych ustaw, określających obowiązki osób wykonujących niektóre zawody (np. sędziów - art. 82a prawa o ustroju sądów powszechnych, prokuratorów – art. 98 prawa o prokuraturze, lekarzy – art. 18 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty, notariuszy – art. 17 prawa o notariacie, komorników – art. 16 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, doradców podatkowych – art. 36 ustawy o doradztwie podatkowym, psychologów – art. 17 ustawy o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów). Nie oznacza to jednak, że ustawodawca – celowo lub przez przeoczenie – zwolnił adwokatów z takiego obowiązku. Przeciwnie, przepisy prawa o adwokaturze nie pozostawiają najmniejszych wątpliwości, że ustawodawca zobligował ich do podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych. Co więcej nakazał im realizować ten obowiązek zawodowy w formie i na zasadach określonych przez organy ich samorządu zawodowego. Zgodnie z przepisem art. 3 ust. 1 pkt 4 prawa o adwokaturze jednym z zadań samorządu zawodowego adwokatury jest doskonalenie zawodowe adwokatów.

Odczytując znaczenie tego unormowania, nie można pominąć ani specyfiki pojęcia, którym posłużył się ustawodawca, określając wymienione wyżej zadanie adwokatury, ani znaczenia zawodu adwokata, ani charakteru konstytucyjnej i ustawowej roli samorządu zawodowego adwokatury, o czym skarżący, powołując się na sprzeczność prawa korporacyjnego z konstytucyjną zasadą wolności i zasadami jej ograniczania (art. 31 Konstytucji RP), zdaje się zapominać.

Podkreślić zatem trzeba, że zawód adwokata jest zawodem zaufania publicznego, powołanym do świadczenia profesjonalnej pomocy prawnej ludziom, którzy jej potrzebują w najróżniejszych sytuacjach życiowych. Z uwagi na charakter materii, której dotyczy pomoc świadczona przez adwokatów, ważne jest, aby przygotowanie adwokatów do świadczonych przez nich usług było stale utrzymywane na odpowiednim poziomie. Oczywistym jest przecież, że działania adwokata, który udziela porady prawnej, reprezentuje stronę procesu, broni oskarżonego, sporządza pismo procesowe, mają przemożny wpływ na sytuację majątkową i osobistą osób korzystających z jego usług, a niedostatki warsztatowe

adwokata mogą powodować dla nich negatywne i czasami wyjątkowo dotkliwe skutki. Stąd też trudno sobie wyobrazić, aby racjonalny ustawodawca pozostawił wyłącznie mechanizmom rynkowym wymuszanie na adwokatach doskonalenia zawodowego i eliminowania z ich zawodu tych, którzy sami nie będą chcieli podnosić swoich kwalifikacji. Nie postąpił tak też polski ustawodawca, o czym przekonują zapisy prawa o adwokaturze. Znamiennym jest, że tworząc samorząd zawodowy adwokatów i przekazując mu sprawowanie pieczy nad należyтым wykonywaniem tego zawodu w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony (art. 17 ust 1 Konstytucji RP), ustawodawca nie nałożył obowiązku zapewnienia obywatelom możliwości korzystania z pomocy prawnej na adwokatów, lecz na powołaną w tym celu adwokaturę (art. 1 ust 1 prawa o adwokaturze) i to ją zobowiązał do tworzenia warunków do realizacji tego zadania, sprawowania nadzoru na przestrzeganiem przepisów o wykonywaniu zawodu adwokata, doskonalenia zawodowego adwokatów, ustalania i krzewienia zasad etyki zawodowej oraz dbałości o ich przestrzeganie (art. 3 prawa o adwokaturze). Nie do przyjęcia byłoby założenie, że realizacja zadań nakładanych na samorząd zawodowy nie rodzi po stronie jego członków odpowiednich obowiązków. Brak takiego powiązania pozbawiałby adwokaturę konstytucyjnych cech samorządu zawodowego, gdyż sprawowanie przez nią pieczy nad należyтым wykonywaniem zawodu adwokata w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony czyniłby iluzorycznym.

W tym kontekście ustawodawca nie bez przyczyny nie nakładał bezpośrednio na adwokatów obowiązku podnoszenia kwalifikacji zawodowych, pozostawiając w ich gestii jego wykonanie, lecz posłużył się pojęciem doskonalenia zawodowego, które ze swej istoty ma charakter zorganizowany. Nie może być inaczej, skoro realizuje go samorząd zawodowy. Będąc odpowiedzialnym za doskonalenie zawodowe swoich członków, musi mu nadać formę na tyle zorganizowaną i sformalizowaną, aby dało się kontrolować realizację tego obowiązku. W tej sytuacji, zupełnie nieuprawnionym byłoby dowodzenie, iż wyartykułowanie w Kodeksie Etyki Adwokackiej powinności stałego podnoszenia przez adwokata kwalifikacji zawodowych, a także skonkretyzowanie w Uchwale Naczelnej Rady Adwokackiej nr 57/2011 z dnia 19 listopada 2011 r. sposobu

realizacji przez adwokatów obowiązku doskonalenia zawodowego i jego rozliczania nie ma oparcia ustawowego. Zauważyć przy tym trzeba, że dopełnienie przez adwokata – ciążącego na nim z racji przynależności do adwokatury – obowiązku doskonalenia zawodowego, nie może uchodzić za nadmiernie obciążenie, tym bardziej że regulacje samorządowe pozwalają realizować go nawet poprzez dające zweryfikować aktywność adwokata formy samokształcenia.

Wszystko to prowadzi do wniosku, iż słusznie Wyższy Sąd Dyscyplinarny Adwokatury zaaprobował przyjęcie przez Sąd Dyscyplinarny, że przypisane obwinionemu zachowanie wyczerpuje znamiona przewinienia dyscyplinarnego określonego w przepisie art. 80 prawa o adwokaturze, który przewiduje odpowiedzialność adwokata min. za postępowanie sprzeczne z zasadami etyki lub godnością zawodu oraz naruszenie obowiązków zawodowych. Brak udziału obwinionego w realizacji nałożonego na adwokatów ustawowego obowiązku doskonalenia zawodowego stanowi naruszenie jego obowiązków zawodowych i jednocześnie pozostaje w sprzeczności z zasadami etyki jego zawodu. Ujęty w § 8 Kodeksu Etyki Adwokackiej obowiązek stałego podnoszenia kwalifikacji zawodowej wyraża jedną z podstawowych zasad deontologii adwokackiej i jak to wyżej wykazano ma ustawowe umocowanie.

Mając to wszystko na uwadze Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

kc